

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Fecr Yayınları: 112

Mizanpaj: CİNAS

Kapak: CİNAS

Baskı, Kapak Baskı

KALKAN MATBAACILIK

Büyük San. 1. Cad. 99/32 İskitler

Tel: 0312. 3419234-3421656 Ankara

1.Baskı

Temmuz 2008

ISBN: 978-975-6004-45-6

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

Rüzgarlı Cad. Rüzgarlı İşhanı No: 2 Kat: 5 Ulus/ANKARA

Tel: (0 312) 310 08 60 – Fax: (0 312) 311 47 89

web: www.fcr.com.tr – e-mail: fcr@fcr.com.tr

KUR'ÂN
ve
MUHTEVASI

(TEMATİK ve SİSTEMATİK BİR İNCELEME)

Dr. Hasan YILMAZ

Ankara 2008

İTHAF

*Bu eserimi,
yetişmemde maddî ve manevî açıdan
çok büyük emeği geçen başta değerli Aileme,
merhum Babama ve muhterem Anneme
ithaf ediyorum, ...*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
GİRİŞ.....	10
1. Tematik Tespit ve Tasnifler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2. Sistematik Tespit ve Tasnifler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
BİRİNCİ BÖLÜM.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
KUR'ÂN'IN MUHTEVASINA DAİR TASNİFLER	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1. Geleneksel Tespit ve Tasnifler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
a. <i>Ebû Hâmid el-Gazâlî...</i>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
b. <i>Fahruddîn er-Râzî.....</i>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2. Modern Dönemdeki Tespit ve Tasnifler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
a. <i>Şâh Veliyyullâh ed-Dihlevî</i>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
b. <i>Saîd Nursî.....</i>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
c. <i>Muhammed 'Abduh.....</i>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
d. <i>Muhammed el-Gazâlî..</i>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
e. <i>Muhammed Reşîd Rızâ</i>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
f. <i>'Abdullah Mahmûd Şehhâte</i>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
g. <i>Muhammed Hamidullah</i>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
h. <i>Mehdî Bâzergân.....</i>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
i. <i>Mahmûd Şeltût.....</i>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
j. <i>Fazlur Rahman.....</i>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
k. <i>Toshihiko Izutsu.....</i>	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
İKİNCİ BÖLÜM.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
KUR'ÂN ve MUHTEVASI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1. Kur'ân-ı Kerîm'in Temel Muhtevası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2. Mekkî Sûrelerin Temel Muhtevası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3. Medenî Sûrelerin Temel Muhtevası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4. Kur'ân'da Konu Çeşitliliği	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
5. Kur'ân'ın Amaç ve Araç Konuları	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
BİBLİYOGRAFYA.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Dr. Hasan YILMAZ

1970 yılında Trabzon'un Şalpazarı ilçesinde doğdu. 1988'de Erzurum İmam-Hatip Lisesi'nden, 1993 yılında ise Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı üniversitede "**Ebu'l-Hasen er-Rummânî ve İ'câzu'l-Kur'ân'ı**" konulu çalışmasıyla Yüksek Lisansını (1995), "**Kur'ân Kelime ve İfadelelerini Anlamada Kavram Tefsiri ve Semantik Analiz Yöntemi**" konulu çalışmasıyla da Doktorasını (2003) tamamladı. 1994 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı olarak Tefsir Araştırma Görevlisi, 1996 yılında da İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı'na Okutman oldu. Yazar hâlen Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı'nda Öğretim Elemanı olarak görevini sürdürmekte olup, evlidir. Ayrıca yazarın yayımlanmış bir kitabı ve bilimsel dergilerde çeşitli makaleleri bulunmaktadır.

hasyil70@atauni.edu.tr / hasyil70@hotmail.com

Yazarın bazı yayınları şunlardır:

1- *Semantik Analiz Yönteminin Kur'ân'a Uygulanması*, KURAV. Yay., Bursa 2007.

2- "Kur'ân'ı Anlamada Odak Kavramların Bilinmesinin Önemi Üzerine Analitik Bir Değerlendirme", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004/22 (s. 231-242).

3- "Önemli Bazı İsim ve Sıfatları Çerçevesinde Kur'ân", *EKEV Akademi Dergisi – Sosyal Bilimler*, 2007/31 (s. 81-98).

4- "Kur'ân'da Her Konu ve Bilgi Var mı? – Genel Bir Bakış", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006/26 (s. 187-202).

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Kur'ân-ı Kerîm'in muhtevasının eşsiz zenginlik ve genişlikte olduğunu ortaya koyacak; ilgili konuda yapılan pek çok tespit, tercih ve tasnifi ayrıntılarıyla ifade edecek; son tahlilde, bu tasnifleri analiz ederek temel konular sıralaması yapacağız.

Konuyla bağlantılı olarak yapılan bazı tasniflerde, 'Kur'ân'ın Temel Muhtevası' birkaç ana başlık altında toplanırken, bazılarında ise daha çok müstakil konu sıralanır. Bazı müellifler, 'Kur'ân'ın Muhtevasını' "*Tevhid, Haberler ve Diyânât*"; "*İbâdetler, Emir ve Nahiye, Va'd ve Vaîdler*"; "*Ulûhiyyet, Nübüvvet, Meâd ve Kaza ve Kader*"; "*İtikâd, İbadetler, Tezkîr, Ahlak, İnsan, Yaratılış ve Varlıklar, Çeşitli Kıssalar ve Muâmelât*" olarak tasnif etmişlerdir.

Burada hemen belirtelim ki bu konuyu incelemedeki temel gayemiz, Kur'ân'ın muhtevasına dair tasnifleri tek tek ele alarak değerlendirmektir. Bir

bakıma muhteva analizi olup, bütüncül bir bakış açısıyla Kur'ân-ı Kerîm'in konu çeşitliliğini, içerik zenginliğini, Mekkî ve Medenî Sûrelerin temel muhtevalarını, amaç ve araç konularını tespit etmektir. Bu konuları ayrıntılarıyla anlatmak veya incelemek değildir.

Bu anlamda çalışmamız, diğer benzer muhtevalı incelemelerden bu yönleriyle, önemli oranda ve büyük ölçüde farklı bir yer ve değere sahip bulunmaktadır, denilebilir.

Bu farklılık, ilgili konuya yaklaşım ve bakış açısından neşet etmektedir. Mesela konuyla alakalı telif edilen literatürde, yazılan kitap ve makalelerde '*Kur'ân'ın Ana Konuları veya Temel Muhtevası*' konu üzerinde genişçe durularak tek tek açıklanmaktadır.

Bu bağlamda ilgili çalışmalarda, '*Kur'ân'da İnanç Konuları, İman Esasları, Tevhîd, Peygamberlik, Vahiy, Âhiret Hayatı, İbadetler, Ahkâm, Hukûki, Beşerî Muâmelât Konuları, Ahlâk, Allah, İnsan, Toplum, Kâinât/Evren, Allah – insan münasebetleri...*' ve benzeri pek çok konuya *Kur'ân-merkezli* olarak yer verilmektedir.

Çalışmamızın temel amacı ise, '*Kur'ân'ın Ana Konuları veya Temel Muhtevası'na* dair İslâm düşünce ve tefsir geleneğindeki mevcut tasnifleri belirlemek ve değerlendirmektir. Bu temel amacın bir gereği ve sonucu olarak, mevcut literatürden istifade ederek

diğerlerinden farklı bir tasnif ve bakış açısı ortaya koymaktır.

Çalışmamız içerik ve plân olarak ise giriş ve iki ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında, konunun daha iyi anlaşılabilmesi ve bir arkaplân oluşturulabilmesi düşüncesiyle tematik ve sistematik tasniflere genel olarak atıfta bulunacak ve yer vereceğiz.

Birinci bölümde, *'Kur'ân'ın Muhtevası'na* dair geleneksel ve modern dönemdeki tasnifleri müellifleriyle birlikte sıralayarak, bunlar üzerinde genişçe duracağız ve bazı değerlendirmeler de bulunacağız. Bu çerçevede, konuyla alakalı on üç tane tespit ve tasnifi detaylarıyla ele alarak inceleyeceğiz.

İkinci bölümde ise, *'Kur'ân ve Muhtevası'* üzerinde ayrıntılı olarak duracağız. Bu bağlamda, Mekki ve Medeni Sûrelerin temel muhtevalarını ana hatlarıyla belirlemeye çalışacak; Kur'ân'da konu çeşitliliğini, amaç - hedef ve araç - tali konuları ifade edecek; ayrıca Kur'ân'ın içerik genişlik ve zenginliğine vurguda bulunacağız.

Değerlendirme ve sonuç kısmında da, araştırmada ulaştığımız sonuçlara ve önemli bazı bilimsel tespitlere - ilmî kanaatlere yer vereceğiz.

Eksikliklerle malûl olduğunu bildiğimiz bu araştırma, ilerleyen zaman kesitlerinde konuyla alakalı yapılacak daha geniş çaplı, muhtevalı ve hacimli araştırmalara zemin hazırlaması, arkaplân oluş-

turması ve bir nebze de olsa ışık tutması, yol göstermesi hâlinde gayesine ulaşmış olacaktır.

Bu incelemenin bir kitap hâline gelmesinde ve yayımlanmasında önemli ölçüde bilimsel – ilmî açıdan katkıları, teşvikleri olan muhterem hocalarım Prof. Dr. Şükrü Arslan, Prof. Dr. Lütfullah Cebeci, Prof. Dr. Ali Eroğlu; değerli arkadaşlarım ve meslektaşlarım Prof. Dr. Veysel Güllüce, Prof. Dr. Orhan Atalay, Doç. Dr. Musa Bilgiz, Doç. Dr. Necdet Çağıl, Doç. Dr. Şehmus Demir'e burada teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca emeği geçen değerli hocalarım, meslektaşlarım ve arkadaşlarıma da teşekkür etmeyi daima bir borç bilirim.

Bunun yanında, yetişmemde maddî ve manevî açıdan çok büyük emeği geçen başta değerli aileme, merhûm babama, muhterem anneme ve bana huzurlu bir çalışma ortamı sağlayan fedâkâr eşim Melek Sima Yılmaz'a burada özellikle teşekkür ederim.

Bu çalışmanın yayımlanmasını üstlenen Fecr Yayınevinin kıymetli yöneticileri Tuncer Namlı ve Hüseyin Nazlıaydın'a ayrıca emeği geçen tüm çalışanlarına kalbî teşekkürlerimi sunarım.

Muvaffakiyet Allah'tandır.

Dr. Hasan YILMAZ

Erzurum 2008